

УДК 351.711

С. І. Сисоєва,

начальник навчального відділу,

Харківський консультативний пункт Європейського університету,

м. Харків

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТУВАННЯ В ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Проаналізовано механізми вдосконалення державної політики розвитку державної інвестиційної політики в галузі туризму. Визначено механізми інноваційного розвитку туристичної сфери та окреслено основні заходи щодо поліпшення економічного стану даної галузі в Україні.

Ключові слова: державна політика, державне регулювання, інноваційний потенціал, модернізація, інвестиції, розвиток.

Політика держави у сфері туризму є частиною соціально-економічної державної політики, це діяльність держави з розвитку туристичної індустрії та суб'єктів туристичного ринку (туроператорів і турагентів), по вдосконаленню форм туристичного обслуговування громадян і зміцненню їх на основі свого політичного, економічного і соціального потенціалу. Ця політика є сукупністю форм, методів і напрямів впливу держави на функціонування сфери туризму для досягнення конкретних цілей збереження і розвитку економіки країни.

Проблеми розвитку туризму вже кілька десятиліть перебувають у центрі уваги науковців. Аналіз наукових джерел з проблематики державного управління галузі туризму, свідчить, що українським вченим тут належить вагомий теоретичний доробок. Цим питанням присвячено наукові праці Л. Дядечка [1], Є. Козловського [2], М. Корецького [3], С. Хлопак [5] та ін.

Метою статті є аналіз державних механізмів інвестування в туристичну діяльність в Україні.

Механізм реалізації туристичної політики держави включає:

- вироблення концепцій розвитку туризму;
- складання цільових програм з розвитку туризму на рівні як держави в цілому, так і окремого суб'єкта;
- розробку конкретних заходів по досягненню поставленої мети;
- державне регулювання туристичної діяльності.

Туристична політика базується на стратегії та тактиці. Під стратегією розуміється загальний напрям і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Вона дозволяє сконцентрувати зусилля на шляхах рішення що не суперечать прийнятій стратегії. Туристична стратегія визначає дії держави в області реорганізації і розвитку туризму. Вона спрямована, передусім, на вироблення загальної концепції розвитку цільових програм, для реалізації яких потрібно час і великі фінансові ресурси. Під тактикою розуміються лінія поведінки кого-небудь, а також обрані ним способи досягнення якої-небудь мети на невеликий проміжок часу .

Туристична тактика – це конкретні заходи і прийоми досягнення поставленої мети в конкретних умовах (порядок ліцензування міжнародної туристичної діяльності, ціноутворення в туризмі, оподаткування та ін.), завдання туристичної тактики полягає у виборі найбільш оптимального рішення в цій господарській ситуації. Основними напрямками туристичної політики є захист прав подорожуючих, а також виробників вітчизняного туристичного продукту і всесвітня підтримка внутрішнього і в'їзного туризму. Форма такої підтримки варіюється від прямих інвестицій, спрямованих на формування туристичної інфраструктури, витрат на підготовку кадрів, наукове і рекламно-інформаційне забезпечення просування національного туристичного продукту на світовому ринку до податкових і митних пільг, стимулюючих приплив інвестицій, розвиток внутрішнього і в'їзного туризму [1. с. 67]. З розвитком ринкових стосунків в українській економіці особливе значення придбаває туризм, як одна з найбільш мобільних сфер підприємницької активності. Важливу роль туристична діяльність відіграє у вирішенні питань здоров'я населення, екологічних, демографічних проблем. Проте, будь-який розвиток припускає необхідність в ресурсах. У сфері економічних стосунків такими ресурсами виступають інвестиції.

Однією з важливих складових розвитку національного господарства є імпорт інвестицій. Західні фахівці оцінили рейтинг 26 колишніх соціалістичних країн і республік СРСР. Оцінка проводилася по 11 параметрам. Серед названої

групи Україна знаходилася на 20-му місці із загальним показником 3,0, обігнавши Таджикистан, де цей показник дорівнює 1,6. Для порівняння можна відмітити, що рейтинг Чехії склав 8,6 [3]. Зарубіжних інвесторів серед інших чинників зупиняє дуже значний навіть в порівнянні з іншими постсоціалістичними республіками-країнами рівень криміналізації економіки. При цьому слід нагадати, що навіть за досить помірними оцінками Світового Банку, об'єми операцій тіншового сектора економіки склали 45 % українського ВВП [2, с. 166]. Необхідно відмітити, що попит на зарубіжні інвестиції у світі в цілому значно перевищує їх пропозицію. Тому поява України на світовому інвестиційному ринку припускає боротьбу за залучення цих засобів. Серед низки чинників, іноземних інвестицій, що позитивно впливають на приплив, як уже відзначалося, являється наявність ефективного інвестиційного законодавства, причому не лише і не стільки самої законодавчої бази, а її непорушність, стабільність. У той же час за останні роки в країні було проведено принаймні три істотні зміни «правил гри» у сфері правового забезпечення інвестиційної діяльності.

Можна запропонувати наступну класифікацію іноземних інвесторів.

По-перше, це дійсно великі компанії, готові налагоджувати власне виробництво і дилерську мережу, в першу чергу із США, ФРН та інших західноєвропейських країн, до яких останнім часом усе більше бажання проявляють великі корпорації з Південної Кореї. Ці компанії готові іноді йти навіть на тимчасові втрати, але дочекатися кращих часів і із вже наявних плацдармів почати наступ на відновлюваний український ринок. Але не усім вдається витримати удари республіканської і місцевої бюрократії і прискіпливих конкурентів з числа українських бізнесменів.

Другий тип інвесторів, який набуває поширення останніми роками, – різні фонди, прагнучі, як це прийнято в усіх цивілізованих країнах, диверсифікувати власні інвестиції і забезпечити своїм вкладникам гідний рівень прибутку. Останніми роками вони все активніше працюють у нашій країні, особливо в тих випадках, коли їх дії отримують підтримку офіційних кругів і фінансових установ у власних країнах, як це, приміром, має місце у випадку із Сполученими Штатами Америки.

Третій тип інвесторів – це не завжди найбільші й найвідоміші іноземні компанії, але в Україні вони можуть знайти і знаходять специфічні ніші для свого бізнесу. Це, зокрема, стосується українського нафтовидобутку, куди у вигляді не занадто великих обсягів виробництва важко притягнути лідерів галузі. Для таких компаній отримання стійких прибутків і можливість самореалізації є ключовими характеристиками. Тому цілком зрозуміло, що коли їх обманюють, вони звертаються не лише до допомоги українського суду, але і до послуг власних законодавців, особливо якщо останні представляють сенат США, від якого безпосередньо залежить розмір допомоги Україні, що виділяється.

Четвертий тип – це вже згадувані охочі «відмити» гроші. При цьому відкривається можливість отримати певні пільги, виступивши в ролі іноземного інвестора. Тому інвестиції з Кіпру або Ліхтенштейну набагато перевищують капіталовкладення з Канади або Японії.

П'ятий тип інвесторів – компанії зі Східної Європи і колишнього СРСР, які вже на основі нових принципів намагаються налагодити кооперацію з українськими підприємствами, використовуючи часто неформальні стосунки, виробничі зв'язки і знання ринку [4. с. 55].

Можна було б класифікувати потенційних інвесторів строгіше, відібравши фіксований набір критеріїв (об'єм інвестицій, географічне розташування, і так далі), але важливіше зрозуміти якими ідеями керується той або інший інвестор, приходячи на український ринок, чого він чекає від своїх потенційних партнерів, в якій формі буде організований його бізнес.

Туризм є однією з галузей народного господарства України, що швидко розвиваються. Тому механізм і принципи інвестування в цій сфері визначаються державною інвестиційною політикою і чинним законодавством, що визначає доцільність розглядати капіталовкладення в наступних аспектах: мікрорівень (інвестиції на конкретному туристичному підприємстві, визначаються інвестиційною стратегією турфірми); макрорівень (управління інвестиційною політикою держави області, регіону); взаємодія макро- і мікро- рівнів в інвестиційній сфері. Найбільш наочним з точки зору виявлення

невідповідностей в механізмі регулювання інвестиційної діяльності, як в туризмі, так і в інших сферах підприємницької активності являється зіткнення інтересів держави і суб'єктів діяльності, а також роль і інтереси інвестора в цьому взаємозв'язку. Туристична діяльність має ряд особливостей, як у своєму розвитку, так і в специфіці інвестування. Усю сукупність цих особливостей можна розглядати в трьох вимірах: економічні передумови інвестицій, суть організаційного механізму інвестиційного процесу і екологічний аудит потенційних об'єктів інвестування. Аналіз цих напрямів дозволить виділити сильні і слабкі моменти інвестування у сфері туризму.

Державне регулювання диктує ряд вимог до ведення господарської діяльності у рамках національної економіки. Формування інвестиційної стратегії повинне базуватися на цих вимогах і відповідати соціальному замовленню суспільства. Враховуючи цей взаємозв'язок, спробуємо оцінити механізм (джерела і методи) інвестування в туризм, що і стане характеристикою економічних передумов інвестування. Основні напрями капіталовкладень в сферу туризму визначаються пріоритетними напрямками розвитку цієї галузі економіки.

Основними джерелами й методами капіталовкладень, передбачених державною інвестиційною політикою, є наступні:

- прибуток підприємств – суб'єктів туризму, реінвестована у вдосконалення об'єктів обслуговування клієнтів і інфраструктури туризму;
- амортизаційні відрахування з урахуванням механізму їх захисту від інфляції, що направляються на вдосконалення матеріальної бази обслуговування;
- бюджетне фінансування: реалізація регіональних програм розвитку (у тому числі й туризму), створення структуротворних об'єктів і підтримка державної інфраструктури для регулювання розвитку туризму, ліквідація наслідків стихійних лих і надзвичайних ситуацій, безпосереднє виділення державних інвестицій туристичним організаціям різних форм власності, підтримка науково-виробничого потенціалу і раціональних зв'язків районів;
- банківські кредити. Довгострокове кредитування, особливо в умовах підприємництва, що зароджується, могло б стати одним з найважливіших

джерел інвестицій. Але інфляція робить довгострокові кредити не вигідними для банків, з цим пов'язано різке скорочення термінів і об'ємів кредитування;

– заощадження населення. Як реальне джерело фінансування капіталовкладень можна використовувати залучення засобів населення шляхом продажу акцій туристичних фірм, що приватизуються, та інвестиційних фондів. Це може стати одним з шляхів захисту особистих заощаджень від інфляції з одного боку, а також надасть право пільгового туристичного обслуговування для акціонерів з іншою;

– запобігання відпливу капіталу. За останні роки в Україні з'явилася низка підприємств і підприємців, які накопили великі капітали. Проте, нестабільність ситуації в державі робить для них не вигідним і ризиковим реінвестування прибутку в національну економіку, внаслідок чого зароблені кошти переводяться в конвертовану валюту і осідають в західних банках. Тому найважливішим напрямом активізації інвестиційної діяльності повинна стати розробка заходів по поліпшенню загального інвестиційного клімату;

– залучення іноземного капіталу. Незважаючи на прийняті урядом України заходу участь іноземного капіталу в економіці як і раніше залишається незначною. У Україні іноземні інвестиції можуть здійснюватися шляхом: створення підприємств з пайовою участю іноземного капіталу, створення підприємств що повністю належать іноземним інвесторам (їх філіям і представництвам), придбання іноземним інвестором у власність підприємств (майнових комплексів, будов і споруд, цінних паперів), набуття прав користування землею і іншими природними ресурсами (інших майнових прав), видачі позик (кредитів, майна і майнових прав) [5, с. 345].

Таким чином, інвестування в туристичну галузь є частиною інвестиційної політики держави в цілому і базується на вимогах законодавства і загальної концепції розвитку національної економіки. Тому необхідно виділити та дослідити специфічні особливості інвестиційних процесів у сфері українського туризму та надати оцінку ролі держави в їх регулюванні. Поза сумніву перебуває необхідність підвищення впливу державних органів на процес

мобілізації внутрішніх джерел інвестицій і оптимальний їх розподіл серед зацікавлених суб'єктів інфраструктури туризму. Як основні методи необхідно модернізація законодавства, вдосконалення існуючого організаційного та економічного механізмів управління, вивчення динаміки розвитку сфери послуг, і зокрема туризму, що дозволить визначити пріоритетні напрями розвитку туристичного потенціалу .

Список використаних джерел:

1. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 224 с.
2. Козловський Є. Проблеми формування інвестиційної політики в галузі туризму / Є. Козловський // Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2007 р. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – Т. 2. – С. 165–167.
3. *Корецький М. Х.* Стратегічне управління : навч. посіб. / М. Х. Корецький, А. О. Дегтяр, О. І. Дацій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 240 с.
4. Туризм у ХХІ столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 10-11 жовт. 2001 р.). – К. : КІТЕП, 2001. – 235 с.
5. *Хлопяк С. В.* Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С. В. Хлопяк // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2-3 (9-10). – С. 345-346.

Sysoeva S. I. State Mechanisms investments in tourism activities in Ukraine.

This article analyzes the mechanisms of improving public policy of the state investment policy in the field of tourism. The mechanisms innovative tourism development and outlines key actions to improve the economic condition of the industry in Ukraine.

Key words: state policy, government regulation, innovation capacity, modernization, recreation and development.

Сысоева С. И. Государственные механизмы инвестирования в туристическую деятельность в Украине.

Проанализированы механизмы усовершенствования государственной политики развития государственной инвестиционной политики в отрасли туризма . Определены механизмы инновационного развития туристической сферы и очерчены основные мероприятия относительно улучшения экономического положения данной отрасли в Украине.

Ключевые слова: государственная политика, государственная регуляция, инновационный потенциал, модернизация, инвестиции, развитие.